

KINO PRO KAŽDÉHO

Petr VÍTEK

Centrální kino s.r.o., petr.vitek@biocentral.cz

***Anotace:** Projekt kinoprokazdeho.cz se zaměřuje na podporu a zavádění technologií pro sluchově, zrakově a tělesně hendikepované diváky do kin. Jeho hlavním cílem je zvýšení informovanosti všech zainteresovaných stran od provozovatelů kin, producentů, zaměstnanců státní správy, organizací pracujících s hendikepovanými až po samotné diváky o technologiích, které umožňují sledování filmů v kině divákům se zvláštními potřebami. Projekt se primárně zaměřuje na sluchově a zrakově hendikepované diváky, neboť nové technologie právě těmto divákům umožňují návštěvu kina na standardní filmové projekce.*

Kina před digitalizací

Kina před příchodem digitální projekce promítala z 35mm filmových kopií. Tyto kopie víceméně neumožňovaly relevantní zpřístupnění filmů pro sluchově a zrakově hendikepované. Pro sluchově hendikepované diváky zde sice byly zahraniční filmy s českými titulky, ale české filmy až na výjimky nebyly titulkovány nebo jinak upraveny (tlumočnick do znakové řeči v obraze). Pro zrakově hendikepované diváky nebyla možnost prakticky žádná.

Digitalizace dle standardu DCI (Digital Cinema Initiatives)

Změna přišla až s příchodem digitální technologie. Hollywoodská studia se již od přelomu tisíciletí snažila nastavit digitální standardy pro kina, aby zlevnila drahou výrobu a distribuci 35mm filmů, ale reálně se jim to podařilo až v roce 2005 vydáním dokumentu Digital Cinema System Specification (DCSS). Tento dokument shrnuje požadavky na kompletní cestu digitálního filmu od jeho postprodukce do kina. Nejednalo se o standard, ačkoliv tak byl a je nazýván, ale pouze o seznam požadavků, které musí všechny složky na cestě od výroby až do kina splnit. Pokud by nebyly plněny, Hollywoodská studia by své filmy neposkytla. Dokument DCSS se primárně zaměřuje na zabezpečení digitálního obsahu a zajištění standardu ve výrobě kopií a v digitální projekční technice. Laicky tedy stanovuje podmínky tak, aby šla digitální kopie vyrobená v americké postprodukci bez problémů promítat v digitálním kině v České republice či jinde a aby byla chráněna proti zneužití.

Kromě těchto základních parametrů má digitální projekce i další, neméně zajímavé možnosti. Digitální kopie tzv. DCP (Digital Cinema Package) je balík dat, který se na pevných discích, nebo pomocí internetu posílá do digitálních kin, a může obsahovat kromě různých verzí obrazové a zvukové složky a titulků také další informace, které lze využít pro zpřístupnění filmů pro sluchově a zrakově hendikepované. Digitální kopie jde vybavit speciálními skrytými titulky pro sluchově hendikepované diváky (CC - Closed Captions) a popisnou audio stopou (VI-N Visually Impaired Narrative) pro zrakově hendikepované. Systém umožňuje přidání další zvukové stopy pro sluchově hendikepované diváky, která zvýrazňuje zvukové kanály s dialogy (HI, Hearing Impaired).

Closed Captions (CC)

Technologie skrytých titulků umožňuje sluchově hendikepovanému divákovi při sledování filmu v kině zároveň sledovat titulky na přenosném zařízení. Tyto speciální titulky vidí pouze on a ostatní diváky tak titulky neruší. Pro zobrazení skrytých titulků se využívají různé technologie. Buď jde o speciální boxy, které si divák upevní na sedačku před sebou, nebo speciálním nástavcem do držáku na nápoj v sedadle. Tento box si umístí do zorného pole tak, aby viděl zároveň na film a v dolní části obrazu měl samotný box. V boxu je LCD display, na kterém jsou zobrazovány titulky. Samotný box je technologicky řešen tak, aby tyto titulky nerušily okolní diváky. Druhým řešením jsou speciální brýle, do kterých jsou titulky promítány buď do jedné, nebo obou očí.

Většina systémů je jednořádkových a monochromatických a neumožňují tak zobrazení barevně odlišených titulků.

Titulky jsou identické s těmi, jakými se vybavují DVD nebo jaké používají televize ve vysílání pro sluchově hendikepované diváky. Tedy se základním popisem ruchů, upřesnění postav u dialogů a podobně.

Audio popisná stopa (VI-N)

Digitální filmovou kopii lze vybavit další audio stopou, kterou lze poslouchat na osobním zařízení. Zrakově hendikepovaný divák si v kině zapůjčí přenosné zařízení, které umožní poslech audio popisné stopy a zároveň zvuku filmu. Opět se využívá různých technologických řešení. Buď jde o přijímač velikosti většího mobilního telefonu, do kterého jsou připojena sluchátka, nebo je veškerá technologie rovnou umístěna ve speciálních sluchátkách, která mají na sobě regulátory hlasitosti.

Audio popisná stopa je zvukový záznam, namluvený jednou osobou, který mezi filmovými dialogy popisuje děj na plátně tak, aby měl zrakově hendikepovaný divák co nejpřesnější představu o obrazové složce filmu.

Zesílení dialogů (HI)

Další možností, kterou digitální filmová kopie nabízí, je audio stopa se zesílením dialogů, která je určena pro diváky se zhoršeným sluchem. V éře 35mm filmu byl ve zvukovém procesoru smíchán zvuk z předních reprosoustav a ten byl pouštěn do indukční smyčky v kině. Diváci, kteří měli naslouchadla s možností přepnutí na indukční snímání, pak tento zesílený zvuk mohli slyšet. Digitální kino umožňuje do stejného zařízení jako pro popisnou audio stopu pustit upravenou zvukovou stopu a není třeba naslouchadla. Technologie s indukční smyčkou a naslouchadlem se i nadále v digitálních kinech používá, ale kvalita zvuku bude vždy lepší u speciální audio stopy.

Použití v kině

Zmiňovaná technologická řešení počítají s tím, že si je pořídí kina a hendikepovaným divákům je zapůjčují. Provozovatel tak má jistotu správné funkce zařízení a jeho kompatibility. Existují i další technologická řešení, např. různé aplikace v mobilních telefonech a tabletech, ale problematické jsou u nich zejména jas displeje, který může rušit okolní diváky, nebo zhoršená podpora ze strany provozovatele kina, který nemusí znát funkcionalitu a nastavení každé dostupné aplikace.

Výroba digitální kopie

Postprodukční studia nemají s vybavením digitální filmové kopie (DCP) speciálními titulky a popisnou audio stopou žádný problém, neboť technologické řešení je přesně popsáno v dokumentu DCSS. Jde čistě o automatické přidání jedné zvukové stopy a titulků do souhrnného balíku dat. Je třeba pouze připravit titulky, které jsou identické s titulky, které se přidávají na DVD nebo pro televizní vysílání, a se kterými mají producenti filmů dlouhodobě zkušenosti. Příprava audio popisné stopy je však složitější. Musí být vytvořen scénář, který co nejpřesněji popíše dění na plátně a zároveň se musí „trefit“ mezi dialogy nebo důležité ruchy. Tento scénář pak musí ve zvukovém studiu komentátor namluvit. Pro DCP se používá samostatná zvuková stopa s audio popisem, bez ostatních dialogů a ruchů. Když už se ale taková stopa vytváří, je vhodné pak ve studiu smíchat audio popisnou stopu s celkovým zvukem filmu a takto upravený „nový zvuk“ lze pak použít při výrobě DVD nebo Blu-ray disků.

Cenové relace

Výroba titulků a umístění do DCP	5 000 - 10 000 Kč
Výroba audio popisné stopy a její umístění do DCP	40 000 – 70 000 Kč
Technologické řešení pro sluchově hendikepované 1 set	40.000 – 50 000 Kč
Technologické řešení pro zrakově hendikepované 1 set	35 000 – 45 000 Kč

(Uvedené ceny jsou bez DPH)

Situace v České republice k 1. lednu 2018

Zákon č. 496/2012 Sb. o audiovizí účinný od 1. 1. 2013 ukládá výrobcům kinematografických děl povinnost vybavit rozmnoženiny audiovizuálního díla (DVD, BD) titulky pro sluchově hendikepované, neukládá ale tuto povinnost pro digitální filmové kopie.

POVINNOSTI PŘI VÝROBĚ AUDIOVIZUÁLNÍCH DĚL A JEJICH ZPŘÍSTUPŇOVÁNÍ VEŘEJNOSTI **§ 3**

Titulky pro sluchově postižené

(1) Titulky pro sluchově postižené se rozumí obrazově zachycený a volitelně nastavitelný text v českém jazyce, který je synchronizovaný se zvukovou stopou audiovizuálního díla a zachycuje, popřípadě přibližuje, mluvený projev a ostatní zvuky obsažené v audiovizuálním díle způsobem, který osobám sluchově postiženým umožňuje orientaci v audiovizuálním díle.

(2) Distributor českého audiovizuálního díla je povinen opatřit jeho rozmnoženiny rozšiřované veřejnosti na území České republiky titulky pro sluchově postižené podle odstavce 1 a označit obaly takových rozmnoženin nápisem „Titulky pro sluchově postižené“.

Vyhláška č. 398/2009 Sb. o obecných technických požadavcích zabezpečujících bezbariérové užívání staveb řeší vybavení kin pouze zařízením s indukčním poslechem.

§ 8 odst. (2) *Prostory pro shromažďování 50 a více osob nebo každé ozvučení či překladatelský servis kin, divadel a sálů musí umožňovat indukční poslech pro nedoslýchavé osoby.*

Výrobci filmů i provozovatelé kin nejsou ze zákona nuceni tuto problematiku řešit. Aktuálně je v České republice 271 digitálních kin, která by mohla být takto vybavena, v současné době jsou ale technologiemi pro sluchově a zrakově hendikepované diváky vybavena pouze 3 kina: Bio Central v Hradci Králové, kino Hvězda v Uherském Hradišti a kino Oko v Šumperku. Do standardní distribuce byly uvedeny pouze 3 filmy (Jmenuji se Hladový Bizon, Po strništi bos, Jak básníci čekají na zázrak), které jsou takto vybaveny. Vzhledem k možnosti žádat u Státního fondu kinematografie v okruhu Technický rozvoj a modernizace kinematografie o podporu tohoto technického zařízení se počet vybavených kin bude v budoucnosti mírně zvyšovat, ale pokud nebudou na trh distribuovány filmy, které by mohly tuto technologii využít, nebude tento nárůst výraznější.

KINOPROKAZDEHO.CZ

Projekt kinoprokazdeho.cz se tématice zpřístupnění filmových projekcí lidem se zvláštními potřebami začal věnovat v roce 2014, kdy byl poprvé podpořen z grantu ministerstva kultury. Díky finanční podpoře byl pořízen zkušební set technologií jak pro sluchově, tak zrakově hendikepované diváky. Tyto sety byly testovány v kinech a zároveň s tím začaly testy výroby filmové digitální kopie (DCP) s popisnou audio stopou a titulky a jejich kompatibilita se systémy kin. Další rok se projekt zaměřil na představení technologií výrobcům filmů a kinům.

V roce 2016 se nám podařilo vybavit audio popisnou stopou a titulky film Jak básníci čekají na zázrak a technologie více přiblížit i divákům. Nejúspěšnější byl prozatím rok 2017, kdy se nám podařilo ve spolupráci s Nadací Mathilda a společností Biograf Jan Svěrák připravit film Po strništi bos pro hendikepované diváky. Film byl nejen vybaven audio popisnou stopou a titulky pro sluchově hendikepované, ale kopie byla také upravena tak, že šla audio popisná stopa pustit přímo do sálu a nebylo tak potřeba osobní zařízení. 4. října 2017 proběhla společná projekce pro zrakově i sluchově hendikepované diváky za přítomnosti tvůrců. Úvodní slovo bylo online přenášeno do kina Scala v Brně a Bio Central v Hradci Králové, kde poté byla promítána stejná verze filmu. Projekt se setkal s velkým úspěchem a informace o tom, že existují tyto technologie, se opět dostala mezi diváky, ale i profesionály a společnosti, které s hendikepovanými pracují.

Dalším filmem, který byl připraven do distribuce, je dokument Jmenuji se Hladový Bizon. Vybavení tohoto filmu bylo umožněno díky podpoře Státního fondu kinematografie, který začlenil výrobu filmové kopie s audio popisem a skrytými titulky do rozpočtu žádosti na podporu distribuce českého kinematografického díla.

Aktuálně nejsou dostupné žádné informace o tom, že by další producenti pokračovali ve vybavení svých filmů speciálními zvukovými či obrazovými stopami. Na festivalu Jeden svět 2018 bude uvedeno několik dokumentů vybavených audio popisnou stopou a titulky pro sluchově hendikepované, ale primárně s audio stopou pouštěnou rovnou do sálu, neboť technologie pro hendikepované diváky nejsou v České republice dostupné ani k zapůjčení.

ZÁVĚR

Pokud nebude upraven zákonný rámec, který by výrobcům filmů uložil povinnost vybavit digitální filmové kopie audio popisnou stopou pro zrakově hendikepované a titulky pro sluchově hendikepované diváky, nedá se počítat s větší dostupností filmů ani vybavených kin. Kina vzhledem k možnosti získat finanční prostředky u Státního fondu kinematografie nebo u dalších orgánů státní správy budou technologie postupně pořizovat. Producenti ale vybaví své filmy pravděpodobně jen v případě potenciálně větší publicity projektu, za předpokladu vyšší divácké návštěvnosti, nebo pokud se jim podaří na úpravy získat veřejné prostředky.

Protože změna zákonné úpravy je zdlouhavá i nejistá, mohlo by jedním z řešení být aktivní rozhodnutí Rady Státního fondu kinematografie, která rozhoduje o podpoře filmových projektů. Ta by mohla u podpořených filmů trvat na speciální přípravě filmové kopie pro hendikepované a vyžadovat to jako povinnou součást rozpočtu projektů. Jednání s Radou probíhají a aktuálně je to jedna z mála možných variant, jak hendikepovaným divákům umožnit cestu do kin na české filmy.
